

FYODOR M. DOSTOYEVSKI

Beyaz Geceler

Bir Hayalperestin Hatıralarından

(Duygusal Bir Roman)

Türkçesi
Hazal Yalın

Remzi Kitabevi

BEYAZ GECELER / Fyodor M. Dostoyevski
Özgün adı: Белые ночи (1848)

© Türkçe çeviri: Remzi Kitabevi, 2018

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Düzeltili: Öner Ciravoğlu
Kapak: Ömer Erduran
Çizimler: 1923 Petersburg baskısı, M. V. Dobujinskiy (1875-1957)

ISBN 978-975-14-1870-8

BİRİNCİ BASIM: Eylül 2018

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çifçi Mücellit, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul
Tel (212) 629 4783

*Hiç değilse bir anlığına
yanında olsun yüreęinin
diye mi yaratılmış o?*

İ. TURGENYEV⁽¹⁾

(1) Turgenyev'in *Çiçek* adlı řiirinden (1843).

İçindekiler

Birinci Gece

9

İkinci Gece

25

Üçüncü Gece

63

Dördüncü Gece

73

Sabah

89

Birinci Gece

Muhteşem bir geceydi, ancak gençliğimizde olabilecek türden bir gece, sevgili okur. Öyle yıldızlı, öyle aydınlık bir geceydi ki, baktığında elinde olmaksızın sormak zorunda hissederdi insan kendine, böyle bir gökyüzünün altında bunca çeşit öfkeli ve kaprisli insan nasıl olup da yaşıyor diye. Ama bu da genç bir sorudur, sevgili okur, çok genç bir soru, Tanrı yüreğinize daha sık koysun bu soruyu!... Kaprisli ve bunca çeşit öfkeli beylerden konuşurken, o gün sabahtan akşama kadarki kibar ve asil davranışımı hatırlamadan edemiyorum. Sabah erkenden itibaren şaşırtıcı bir hüznün ıstırap vermeye başlamıştı. Ansızın, bencileyin kimsesizi herkes terk ediyormuş, herkes benden uzak duruyormuş gibi geldi bana. Elbet herkesin sormaya hakkı vardır: kimdir bu “herkes”? Çünkü, sekiz senedir Petersburg’da yaşıyorum da, neredeyse tek bir tanış bile bulamadım kendime. Ama tanış neme gerek benim? O olmadan da bilirim bütün Petersburg’u; bütün Petersburg ayağa kalkıp ansızın daçaya gittiğinde, herkes beni terk ediyormuş gibi gelmesi de işte bundandı. Bir başıma kalmak korkunçtu benim için, üç koca gün boyunca da ne yapacağımı bilemeden şehri derin bir hüznün içinde dört dönmüştüm. Nevskiy Bulvarı’na mı gitmedim, bahçeye mi gitmedim, sahilde mi dolaşmadım — ama yıl boyunca aynı saatte bu-

ralarda rastlamaya alışkın olduğum tek bir kimseyi bile görmedim. Onlar tabii beni tanımazlar, ama ben onları tanıyorum. Hem de yakından tanıyorum onları; yüzlerini bile neredeyse ezberledim — neşeli olduklarında hayran kalırım onlara, keder bulutuyla örtülü olduklarında ise canım sıkılır. Her Tanrı'nın günü aynı saatte Fontanka'da karşılaştığım bir ihtiyarla da neredeyse dostluk kurdum. Yüzü ciddi, düşünceli; boyuna kendi kendine bir şeyler mırıldanır, sol elini sallar, sağ elinde ise uzun, başı altından, boğum boğum bir baston. Dahası, beni fark etti bu ihtiyar ve manevi bir yakınlık da gösteriyor. Hani o aynı saatte Fontanka'daki o aynı yerde olmasam, eminim canı sıkıntısına düşer. İşte bu yüzden, bazen, bilhassa ikimiz de keyifli olduğumuz zaman, neredeyse selam vermeye kalkıyoruz birbirimize. Geçende, iki koca gün boyunca birbirimizi görmemişiz, üçüncü gün karşılaştık ya, neredeyse şapkalarımıza sarılıyorduk, ama şükür kendimize geldik de ellerimizi indirdik ve ilgiyle bakarak birbirimize, geçip gittik.

Evler de bana tanıdık. Yürürken her biri sanki önümden sokağa atılır da bütün pencereleriyle bana bakar ve adeta der ki: “İyi günler, bugün nasılsınız? Çok şükür, benim sıhhatim yerinde, mayısta bana bir kat daha atacaktılar.” Ya da: “Nasılsınız? Beni yarın tamirata alıyorlar.” Ya da: “Neredeyse yanıyordum, öyle korktum ki!” Ve saire. İçlerinde daha çok sevdiğilerim, yakın ahbabları da var; biri yazın mimara tedavi olma niyetinde. Tanrı esirgesin, tedavisinde bir sorun çıkmasın diye her gün muhakkak uğrayacağım!... Yalnız güzel mi güzel, açık pembe renkli küçük bir evin başına gelenleri hiç unutmayacağım. Öyle tatlı, minik bir tuğla evdi bu, öyle misafirperver bakardı bana, öyle mağrur bakardı hantal komşularına ki, yanından geçerken yüreğim mutlulukla dolardı. Ansızın, geçen haf-

ta sokaktan geçerken, öyle bir baktım ya ahbabıma, yakınan çığılığını işittim: “Sarıya boyuyorlar beni!” Caniler! Barbarlar! Hiçbir şeye merhamet etmemişler: ne kolon, ne kiriş, ahbabım baştan ayağa kanarya gibi sapsarı. Bunu görünce neredeyse gazaba kapılacaktım; o vakitten beri de göksel imparatorluğun⁽¹⁾ rengine boyanarak sakatlanmış zavallı dostumla görüşecek gücü bulamadım kendimde.

İşte, okur, bütün Petersburg ile ne suretle tanış olduğumu anlıyorsunuz.

Nedenini kavrayıncaya kadar üç koca gün boyunca huzursuzlukla ıstırap çektiğimi söylemişim. Sokakta kendimi fena hissediyordum (şu yok, bu yok, nereye kayboldu öbürü?) — ama evde de kendimde değil gibiydim. İki gece boyunca içim içimi yemişti: şuncacık köşemde nedir bana yetmeyen? Neden bana külfet geliyor kendi evimde? Ve hayretle bakıyordum isli, yeşil duvarlara, Matryona’nın büyük başarıyla büyüttüğü örümcek ağlarıyla örtülü tavana, mobilyalarımaya göz gezdiriyordum, her bir sandalyeyi süzüyordum, burada olmasın sıkıntı, diye düşünerek (çünkü bir tek sandalye bile akşam durduğu yerde durmuyorsa deliye dönerim), pencereye bakıyordum, ama hepsi beyhude... Şu kadcarcık bir rahatlama yok! Hatta bir de Matryona’yı çağırdım ve örümcek ağı, genel olarak da derbederlik ile ilgili babacan bir konuşma yaptım onunla; oysa sadece şaşkınlık içinde bana baktı ve tek kelime cevap vermeden çekip gitti, örümcek ağı ise o vakitten beri hâlâ yerinde mutlu mesut asılı duruyor. Nihayet, ancak

(1) Çin imparatorluğunun bayrağı, sarı zemin içinde bir ejderha şeklindeydi. Göksel imparatorluk, Çin imparatorluğunun antik-mitolojik adı.

bu sabah çözdüm meseleyi. Tabii ya! Benden kaçıp daçalarına sıvışıyorlar! Bu bayağı ifadeden ötürü af buyurun, ama yüksek bir üslup için hiç halim yok... Çünkü Petersburg'da her ne var ise hepsi birden ya daçaya taşınmıştı, ya da taşınıyordu; çünkü araba tutan her bir vakur görünüşlü muteber bey, gözlerimin önünde hemen, gündelik vazifelerinin ardından ailesinin bağrının, daçasının yolunu tutan muteber bir aile babasına dönüşüyordu, çünkü her bir yayanın, her karşılaştığına adeta şöyle diyen kendine has bir görünümü vardı: “Biz, beyler, öylesine geçmekteyiz buradan ve iki saate biz de daçamıza gideceğiz.” İlkince, kar beyazı parmakların dövdüğü pencere açılıveriyor ve saksı çiçekleri satan işportacıya seslenen güzel bir kız başı uzanıyordu ya dışarı, derhal, oracıkta, bu çiçeklerin öylesine satın alındığını, yani aslında hiç de şehirdeki havasız dairede baharın ve çiçeklerin hazzını almak için değil, ama pek yakında daçaya taşınırken onları da yanlarında götürmek için satın alındığını tasarlıyordum kafamda. Dahası, yeni, kendine has türden keşfimde öyle başarılar kazandım ki, bir bakışta, hiç hatasız, kimin nasıl bir daçada yaşadığını da tahmin edebiliyordum. Kamen ve Aptekar adalarının veya Petergof yolunun sakinleri, eğitilmiş, zarif tavırlarıyla, yazlık züppe işi kıyafetleriyle ve binip Parlogovo köyüne gittikleri muhteşem arabalarıyla göze çarpıyorlardı ve hem orada, hem daha ilerisinde, sağduyulu ve vakur kimseler olduklarını “telkin” ediyorlardı; Krestov adası sakinleri ise sokulgan ve neşeli görünüşleriyle seçiliyorlardı.⁽¹⁾ Her türden mobilyayla, masalar, sandalyeler, Türk divanlarıyla, kanepelerle ve benzeri ev eşyalarıyla tepeleme yüklenmiş, bütün bunlar-

(1) St. Petersburg civarındaki sayfiye ve mesire yerleri.

dan başka en üste de beyinin mallarını gözünün bebeği gibi sakınan sıska aççı karıların tünediği yük arabalarının yanın-
da dizginler ellerinde tembel tembel yürüyen arabacıardan
oluşan uzun katarlarla karşılaştığım da oluyordu. Neva ya da
Fontanka'dan Çyornaya deresine süzülen eşya yüklenmiş tek-
neler gördüğüm de oluyordu — arabalar ve tekneler on kat,
yüz kat çoğalıyordu sanki gözlerimde; her şey ayağa kalkmış
da yollara düşmüş, her şey kervanlar dolusu daçaya taşınmak-
taydı sanki; koca Petersburg çöle dönme tehlikesiyle karşı kar-
şıyaydı adeta; böylece nihayet utanmaya, incinmeye ve keder-
lenmeye başladım: ne bir daçam vardı gidecek, ne de gitmek
için sebebim. Her bir arabanın yanında yürüyerek, araba ki-
ralayan muteber görünüşlü her bir beyin yanında arabaya at-
layarak gitmeye hazırdım; ama hiç kimse, bir Tanrı'nın kulu
davet etmedi beni; sanki unutmışlardı, sanki onlar için yedi
yabancıydım!

Uzun uzun yürüdüm, ve ansızın şehrin kapılarında buldu-
ğumda kendimi, her zamanki gibi tamamen unutmuştum ne-
rede olduğumu. Bir an neşeyle doldum, kapıyı açtım, ekili tar-
laların ve otlakların arasında yürüdüm, yorgunluk duymuyor-
dum, ama ruhumdan büyük bir yükün kalkmakta olduğunu
hissediyordum bütün varlığımla. Gelip geçenler öyle sevgiy-
le bakıyorlardı ki bana, neredeyse eğilip selam vereceklerdi;
herkes bir şeylerden mutluydu, herkes sigarını tüttürüyordu.
Ben de, daha önce hiç olmadığım kadar mutluydum. Bir anda
İtalya'da bulmuş gibiydim kendimi — öylesine derinden afal-
latmıştı tabiat beni, bencileyin yarı hasta, şehrin surları arasın-
da neredeyse boğulacak olan bu şehirliyi.

Bizim bu Petersburg'daki tabiat baharın gelişyle birlikte
ansızın bütün kudretini gösterdiğinde, Tanrı'nın ona bahşet-

tiği bütün kuvvetleri ortaya serdiğinde, güzelleştiğinde, çiçeklerle bezendiğinde, izah edilemeyen, dokunaklı bir şeyler vardır onda... Zayıf ve hasta, bazen acıyarak bazen de merhamet dolu bir sevgiyle baktığınız, bazen hiç fark etmediğiniz ama bazen de ansızın, göz açıp kapayıncaya kadar, adeta kazara olmuş gibi açıklanamaz, mucizevi bir güzelliğe bürünen ve sizin şaşkın, kendinden geçmişesine, elinizde olmadan kendi kendinize, “Hangi kuvvet böyle bir ateşle yakmış bu kederli, düşüncelere dalmış gözleri? Bu solgun, zayıf yanaklara kan dolduran nedir? Bu yüzün zarif çizgilerine nedir ihtirası katan? Bu göğüs neden kalkıp iniyor? Nedir bu zavallı kızın yüzüne kuvvet, hayat ve güzellik çağırın, böyle bir tebessümle aydınlatan, böyle kıvılcımlı, köpük köpük kahkahalarla canlandıran onu?” diye soracağınız bir kıızı⁽¹⁾ hatırlatır bana, elimde olmadan. Birini arayarak bakarsınız etrafınıza, sonra anlarsınız... Ama o an geçer ve belki de yarın, derin düşüncelere dalmış o aynı bakışla, aynı solgun yüzle, hareketlerdeki aynı uysallık ve mahcubiyetle, aynı pişmanlıkla, hatta ölgün bir kederin ve bir anlık ihtirasla uğranan hüsrânın izleriyle karşılaşacaksınız... O bir anlık güzellik nasıl da çabuk, geri dönülmezcesine soldu, nasıl da sahte ve beyhudedeydi parıldayışı karşınızda diye eleme kapılırsınız — sevmeye bile zaman bulamadığınız için onu, kapılırsınız bu eleme...

Ama gene de, gecem, gündüzümden daha iyiydi! Şöyle oldu:

Şehre epey geç vakit döndüm, dairenin önüne geldiğimde saat onu vurmuştu. Yolum, bu saatte tek bir canlıyla karşılaşmayacağınız kanalın⁽²⁾ kıyısından geçiyordu. Doğrusu, şeh-

(1) Puşkin’in “Güz” (1833) şiirine gönderme.

(2) Yekaterina kanalı (günümüzde Griboyedov kanalı).

rin uzak bir kıyısında yaşıyorum. Yürürken şarkı söylüyordum, çünkü, mutlu olduğumda mutlaka bir şeyler mırıldanırım kendi kendime, ne bir dostu, ne iyi bir tanıdığı olan, mutluluk anlarında bu mutluluğu paylaşacak kimsesi olmayan bütün mutlu insanlar gibi. Ansızın, hiç beklenmedik bir olayla karşılaştım.

Az ötede, bir kadın kanalın korkuluklarına dayanmış duruyordu; dirseklerini parmaklıkların üzerine yaslamış, belli ki büyük bir dikkatle kanaldaki suya bakıyordu. Başında çok sevimli, sarı bir şapka vardı, üzerine de cilveli, siyah, dantelli İspanyol şalı. “Kesinkes esmerdir bu kız,” diye düşündüm. Herhalde ayak seslerimi işitmemişti, nefesimi tutarak ve yüreğim şiddetle çarparak yanından geçerken kıpırdamadı bile. “Tuhaf!” diye düşündüm. “Demek derin düşüncelere dalmış.” Ve birden donakaldım. Boğuk hıçkırıkları işittiğim. Evet! Yanılmamıştım: kız ağlıyordu, bir an sonra tekrar, sonra tekrar bir hıçkırık daha. Ulu Tanrım! Yüreğim sıkışmıştı. Kadınlara karşı ne kadar mahcup olsam da, öyle bir andı ki bu!... Döndüm, ona doğru attım adımlarımı ve meğerki bilmeseydim, bütün Rus yüksek sosyete romanlarında bu çığlığın binlerce defa seslendirildiğini, muhakkak derdim ki: “Hanımefendi!” İşte bir bu durdurdu beni. Ama ben söyleyecek söz ararken kız kendine geldi, etrafına bakındı, toparlandı, başını eğdi ve önümden sahil boyunca kayarcasına geçti. Ben de derhal peşine takıldım onun, ama farkına vardı, sahili terk etti, caddenin karşısına geçti ve kaldırımından yürümeye başladı. Ben ise caddenin karşısına geçmeye cesaret edemedim. Yüreğim, yakalanmış bir minik kuş gibi titriyordu. Ansızın bir tesadüf, imdadıma yetişti.

Kaldırımın o tarafında, yabancı kızın az ötesinde fraklı, vakur davranması gereken yaşlarda, ama yürüyüşüne vakur de-

